

TRACTATUS NONUS.

292

homini cedit, & fidei obscuritas: at verò in charitate nullus ex his defectibus reperitur, siquidem fertur in Deum, prout est in se bonus & summè perfectus, nulla habita ratione nostri modi, nullamque habet de se obscuritatem; licet enim hic in via per accidens reguletur per fidem, & cognitionem obscuram, per se tamen & ex natura sua, petit regulari per lumen gloriae, & claram Dei visionem, cum sit prima proprietas gratiae sanctificantis, quæ est radix luminis gloriae, & fons aquæ salientis in vitam æternam, ut dicitur Joan. 4. Ergo charitas nobilior est fide & spe. Unde Irenæus illam omnium charismatum eminentissimum appellat, & Bernardus serm. 27. in Cantic. magnitudinem animæ ex magnitudine charitatis asserti metendam: *Quantitas, inquit, eniuncunque anima affimet de mensura charitatis quam habet, ut v.g. qua mulum habet charitatem magna sit; que parum, parva, que vero nihil, nihil; dicente Apostolo, si charitatem non habuero, nihil sum.*

Addit Augustinus in Manuali cap. 18. quod solus est amor ex omnibus animæ motibus, sensibus, atque affectibus, in quo potest creatura, eti non ex aq. respondere Autori, vel ipsi motu rependere vicem. Quod fusus declarat Bernardus serm. 83. in Cantic. Si mibi (inquit) irascatur Deus, num ei similiter reras? non utique, sed pacabo, sed contremiscam, sed veniam deprecabor. Si me arguat, non redargueret à me, sed ex me potius iustificabitur. Nec si me iudicabitur, iudicabo ego eum, sed adorabo. Salvans me non querit a me ipse salvari, nec vicissim eget ab aliquo liberari, qui liberat omnes. Si dominatur me oportet servire; si imperiat, me oportet parere, & non vicissim à Domino servitum exigere, vel obsequium. Nunc jam videas de amore quam aliter sit, nam cum amat Deus, non aliud vult quam amari, quippe non ad aliud amat, nisi ut ametur, sciens ipso amore beatos qui se amaverint.

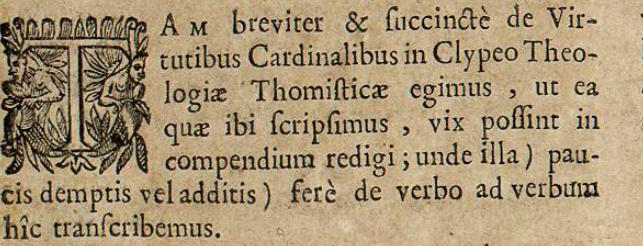
36. Demum Gregorius Magnus homil. 8. super Ezechielem docet charitatem adeo super omnes alias virtutes eminere, ut illam solum in nobis dialbus timeat, vel invideat. Verba ejus sunt. *Antiquus inimicus cunctatem in nobis, si sine charitate fuerit, non timet, quia ipse nec carne premitur, ut in ejus luxuria dissolvatur. Abstinentiam non timet, quia ipse cibo non uitetur, quia necessitate corporis non ur-*

geatur. Distributionem terrenarum rerum non timet, si eidem operi charitas desit, quia divitiarum subsidiis nec ipse eget: valde autem in nobis charitatem veram, id est amorem humilem, quem nobis invicem impendimus, timet, & nimis concordia nostra inuidet, quia hunc nos tenemus in terra, quam ipse tenere nolens amissi in celo.

Charitas ergo gemma virtutum est, quæ cæteras format, illustrat, perficit: eisque ornatum singulariter ac venustatem ex sui confortio impertit. Hæc vestis purpurea sponsæ, optimè sedens super bysillum castitatis, aut vestis polymita Josephi, omnium virtutum varietate decorata; vel si malis vestimentum Jacob, cuius fragrantia benedictionem Patris cœlestis imperat. Hæc currus igneus sublevans interiorum hominem in Paradisum spirituale. Bitumen quo Deus Ecclesiæ arcum linivit, ne aquæ tribulationum ipsam penetrare possint. Cœmentum quo lapides vivi in ædificio spirituali connectuntur, filum aureum quo inter se colligantur, cœlestè gluten quod animam Deo jungit, & vinculum illud perfectionis quod fœlicissimo nexus & homines Deo, & inter se homines propter Deum ejusque dilectionem conjungit. Hæc ulna aurea quæ portæ & muri cœlestis Hierusalem meatuntur Apoc. 21. id est quæ luminis gloriae & beatifica visionis perfectio mensuratur. Demum charitas, ut ait Bernardus serm. 57. in Cant. *Ignis est, qui consumit quidem, sed non affigit, ardet saeviter, desolat feliciter: Est enim verè carbo desolatorius, sed qui sic in vita exercet vim ignis, ut anima vicem exhibeat unitiois.* Hæc demum (teste Marsilio Ficino) nummus est quo Deus emitur, & à nobis comparatur. *Venalis (inquit) est Dens: at quo numero? Quo te emit, charitate.* Quod ergo inter planetas sol, inter elementa ignis, inter metalla aurum, & inter gemmas carbunculus, hoc inter virtutes charitas est. Unde egregie Augustinus tract. 5. in epist. 1. Joan. Puto istam margaritam esse illam pro qua homo negotiator describitur in Evangelio, qui inventus unam margaritam, & vendidit omnia quæ habebat, & emit tam. Hæc est margarita pretiosa, charitas, sine qua nihil tibi proficit quodcumque habuerit; quam si solam habeas, sufficit tibi.

TRACATVS IX.

DE VIRTUTIBVS CARDINALIBVS.

A m breviter & succinctè de Virtutibus Cardinalibus in Clypeo Theologico Thomisticæ egimus, ut ea quæ ibi scripsimus, vix possint in compendium redigi; unde illa) paucis demptis vel additis) ferè de verbo ad verbum hic transcribemus.

1. Virtutes ergo Cardinales quaternario numero comprehenduntur, juxta numerum potentiarum, quæ sunt subjecta virtutum: prudentia enim in intellectu refert, justitia in voluntate, fortitudo in appetitu irascibili, & temperantia in concupisibili. Ad prudentiam pertinet ipsa restitutio rationis; ad justitiam æqualitas in operationibus ad alium; ad fortitudinem firmitas & robur animi adversus pericula & timores; & ad temperantiam represso-

vel moderatio passionum prosecutivarum, in nobis ipsis insurgentium. Vocantur autem *Cardinales*, vel quia inter virtutes morales primariae sunt ac principales, vel quia super eas volvit tota conditionis humanae ratio, eisque velut cardinibus, universa vita honestæ ac politicæ series & moles subinxia est.

2. Porro SS. Patres virtutes illas præclaris celebrarunt encomiis, & variis symbolis descripserunt S. Nilus lib. de orat. cap. 1. ait eas esse tanquam divini thymiamatis quatuor particulas. D. Gregorius 2. moral. cap. 3. dicit illas esse veluti quatuor spiritualis ædificij angulos. Hildegbertus Cenom. epist. 31. quatuor rotas mystici currus Ezechieliæ eas appellat. Olympidorus in cap. 1. Ecclesiastis, has esse inquit quatuor cardinales ventos, quibus perflatur anima regio.

DE VIRTUTIBVS CARDINALIBVS. 293

regio. Denique S. Ambrosius lib. de paradiso cap. 1. illas ait esse quatuor fluentia fontis spiritualis paradise: ita ut sicut fons terrestris paradise dividebatur in quatuor capita, unde quatuor insignes fluyij erumpabant, Phison, Geon, Tygris, Euphrates; ita haec quatuor virtutes sint quatuor quadam fluentia ex sapientia fonte manantia. Postea latè prosequitur uniuscuiusque prædictarum virtutum cum uno aliquo ex fluminibus illis analogiam; & subdit Prudentiam expressam fuisse per Phison, ob insignes divitias, & pulchritudinem ac oblitinationem, quam agro animæ confert: Temperantiam per Geon, quia ut hic fluvius terram Aethiopæ circumlit; ita temperantia ablut corpus abjectum, & carnis vilissima refinguit incendum: Fortitudinem per Tigrim rapidissimum fluviorum, quia hæc, quodam cursum rapido resistenter quoque transverberat, nec aliquibus cursus ejus impedimentorum bare obstaculis: Demum Justitiam per Euphratem, quia hoc nomine fœcunditas & ubertas atque letitia designatur; justitia vero felix est fœcunda virtutum propago, & insignis fructuum quorūcumque honoris & honestatis abundantia, omnes pascens animas, ac denique lætitiae & exultationis non ipsi tantum habenti, sed & aliis, fons perpetuus & inexhaustus.

CAPUT I.

De prudentia & partibus ejus.

S. I.

Definitio prudentie.

Quamvis prudentia in intellectu sit, & per consequens simpliciter virtus intellectus; quia tamen non sicut in solo intellectu, sed extenditur ad rectificandum appetitum, merito à pure intellectu libilibus secernitur, & inter morales collocatur, veluti illarum regula, dux, & magistra: unde Philosophus 6. Ethic. Prudentiam anima ex virtute operantis veluti oculum esse dicit, Chrysost. in Psalm. 13. *Lucernam anima, Reginam cogitationum, magistrum eorum quæ bona sunt & honesta.* & Maximus Tyrius dicit. 40. prudentiam ait non aliter quam matrem-familias ex rationis præscripto omnia dirigere in familia proborum. Quod videtur summissè à Philosopho, quia 1. Magnorum moralium in ipso fine prudentiam commendat, tanquam architectum quendam virtutum, & sapientiæ velut atrensem, tori virtutum familiæ præfectum, dispensantemque in ea & prescribentem munera singularium, ut sapientiæ tanquam dominæ, cohibito affectum tumultu, & omnibus domi rectè compositis, otium ad functiones suas, & liberum, enibilis iis quæ officere poterant, altissimum rerum prospectum paret. Demum prudentia, ut ait Bernardus 1. de confid. cap. 8. inter voluptates & necessitates, media quædam arbitria sedens, utrinque certis limitibus determinat fines, istis assignans & præbens quod sat est, illis quæ nimis demens.

3. Definitur vero prudentia à Philosopho 6. Ethic. cap. 5. *Recta ratio agibilium.* Circa quam definitionem primò observandum est, quod duplex potest esse ratio agibilium, una generalis & communis, per quam regulæ bene operandi traduntur, alia particularis, quæ in singulis actionibus præscribitur quid hæc & nunc licet, vel expediat, aut debet fieri secundum rectam rationem. Prima non pertinet ad prudentiam, sed ad Theologiam, vel Philosophiam moralem: secunda vero spectat ad prudentiam, quæ non circa

universalia, sed duntaxat circa singulare versatur.

Secundo advertendum est, quod ratio agibilium adhuc potest esse duplex: alia quæ se tener ex parte potentia per modum habitus operativi, & hac est prudentia: alia quæ se habet per modum objecti inspecti & considerati, & ista est lex, quæ non est virtus, neque habitus operativus, sed comparatur ad prudentiam, ut idea artificis ad artem: nam sicut ars inspicio ideam, perficit artefactum; sic prudentia attendendo ad legem, dirigit actus humanos & liberos, qui sunt ipsa agibilita.

Tertiò notandum est, quod nomine agibilium intelligenda sunt primò & præcipue moralia, id est quæ ad bonos mores pertinent (a quibus boni simpliciter denominantur) & ad finem moraliter bonum, id est honestum conducunt; secundariò vero & minus principaliter quædam alia, quæ pertinent ad bonum & commodum vita humanæ, & ad bēnē vivendi quomodocumque rationem. Prudentia enim monastica v.g. non solum valet ad dirigendos mores uniuscuiusque in ordine ad honestatem, sed etiam ad quærenda aliqua licita vita commoda, vel ad vitanda incommoda & pericula; ad captandam aliorum benevolentiam, & vitandam offenditionem; ad discernendam aliorum ingenia, & vivendum cum illis pacifice, & similia. Unde Paulus Acto 23. prudenter egit, quando ut impetum Judæorum declinaret, in mortem ipsius conspirantium, iniecit quæstionem de resurrectione mortuorum, ut Phariseos & Sadduceos inter se committendo, utrumque vim contra se frangeret. Prudenter, inquam, egit, sive hoc fecerit ex altiori & honesto fine, ut Evangelium diuini prædicaret, sive tantum ut vitæ suæ consuleret. Christus etiam prudenter respondit Phariseis & Herodianis, Redde quæ sunt Cesarii Caari, & quæ sunt Dei Deo, ut invidiam quam ipsi conflate volebant, declinaret, sive sicut responsum illud prudens, quamvis Christus nihil aliud intendisset, quam Judæorum calliditatem eludere.

4. Idem patet in prudentia œconomica politica, & militari: prudentia enim œconomica non eo solum pertinet, ut familia honestè vivat, curando ut omnes domestici mores suos conforment ad præscriptum rectæ rationis, verum etiam ut familia bēne & commode sit in iis quæ ad victum & vestitum, aliasque vita humanae necessitates spectant, juxta illud Christi Lucæ 12. *Fidelis dispensator & prudens, quem constituit Dominus supra familiam suam, ut det illi in tempore tritici mensuram.* Prudentia etiam politica non solum curat ut cives honestè vivant servando leges, verum etiam ut abundant copiæ rerum necessiarium, & ut concorditer vivant & pacifice. Item prudentia militaris non curat solum ut milites honestè vivant, & virtutem fortitudinis, aliasque suo statu convenientes exerceant, sed etiam ut adhibeantur quæcumque alia ad bellum bēne gerendum, & victoriam consequendam necessaria: cujusmodi sunt, providere sapienter de commatu, captere opportunum locum, tempus, & occasionem pugnandi, & alia hujusmodi.

S. II.

Partes integræ, subjectivæ, & potentiales prudentie.

5. Triplex genus partium in qualibet virtute distinguuntur: alia vocantur integræ, alia subjectivæ, alia potentiales. Partes integræ dicuntur non aliqui habitus aut actus partiales, ex quibus ipsa virtus essentia coalescat (est enim quælibet virtus una simplex qualitas, omnino indivisibilis) sed quædam conditiones, aut dispositiones, aut actus, quibus perficitur opus virtutis. Partes subjectivæ sunt species virtutis, de quibus illa essentialiter prædicatur

Bb 3 sicut

sicut animal de homine, equo, leone &c. unde totum id quod est de ratione virtutis divisæ, debet in singularijs ejus partibus subjectivis reperi. Partes denique potentialis vocantur quedam virtutes minus principales, que alteri principaliori adjunguntur, cujus rationem non perfectè attingunt, sicut partes subjectivæ; habent tamen cum illa connexionem, vel quia ordinantur ad actus minus principales in eadem materia, vel quia in modo procedendi, & moderandi passiones & actus appetitū, assimilantur modo proprio talis virtutis.

6. Partes igitur integrales prudentiæ à D. Thoma 2.2.q.49. octo assignantur, nempe memoria, intellectus, vel intelligentia, docilitas, solertia, ratio, providentia, circumspectio, & cautio. Ex quibus quinque priores spectant ad prudentiam secundum quod est cognoscitiva, consiliando per eubuliam, & judicando per sinefim, vel gnomem; nam omnes illae deserunt perfecto consilio & judicio. Tres vero posteriores pertinent ad prudentiam secundum principalem actum, qui est præcipere, vel applicare ad opus.

7. Memoria ergo est recordatio præteriorum quæ plurimum valer ad prudentiam. Intellectus sive intelligentia dicit præsentium notitiam: ut enim prudenter judicemus, necesse est præsentem statum rei nobis esse probè perspectum. Docilitas importat affectum & promptitudinem ad discendum, quæ et iam multum juvat ad prudentiam. Solertia deservit ad hoc ut homo per seipsum inquirendo, citè assequatur perfectam rei estimationem. Ratio dicit aptitudinem ratiocinandi, & aliud ex alio legitime colligendijude non sumitur pro ipsa potentia ratiocinativa, sed magis pro bona ejus dispositione & usu. Providentia importat prospectum fututorum, vel, ut alii volunt, dicit rectam ordinationem eorum quæ sunt ad finem. Circumspectio dicit attentionem ad omnia quæ occurunt, & conferentiam illius quod in finem ordinatur cum his quæ circumstant, ne quid ex necessariis desit in opere. Cautio denique importat attentionem ad præcavenda mala, quæ bonis admisceri possunt.

8. Partes vero subjectivæ prudentiæ, seu species ejus, sunt duæ, nimirum prudentia monastica, quæ unusquisque regit seipsum, sive actus, intendens bonum proprii suppositi in ordine ad finem humanae vita, & polyarchica, per quam multitudo gubernatur. Et hæc subdividitur in quatuor species, nempe in regnativa, politica, oeconomicam, & militarem, de quibus differit S. Thomas 2.2. quest. 50.

9. Prudentia regnativa est ipsa Regis prudentia, qua civitatem vel regnum regit. Politica est illa quæ homines seipso regunt in obedendo præfectis in ordine ad bonum communem. Oeconomica est illa quæ respicit administrationem honorum familiæ. Militaris denique ea est quæ dirigit milites ad hostes oppugnandos, vel eorum insultus repellendos.

Regnativa rursus subdividitur in Monarchicam, quæ unus multititudini præsedit; Aristocraticam, quæ pauci, & magnates; & Democraticam, quæ multi, ut populus gubernant in republica.

10. Partes tandem potentialis prudentiæ, sive quæ ordinantur ad actus minus principales, deservientes principalissimo, sunt tres, nempe Eubulia, Sinesis, & Gnome. Etenim in intellectu pratico in ordine ad agibilia, præter universalia iudicia circa finem, quæ rectificat iudicis, tres tantum sunt actus versantes circa media, nimirum consilium, iudicium, & imperium; ex quibus perfectissimum est imperium, ad quod tam iudicium quam consilium ordinantur; inde illud pertinet immediate ad ipsam prudentiam,

quæ inter virtutes media respicientes est perfectissima, ut fusc ostendimus in Tractatu de actibus humanis disp. 11. quæ est de usu & imperio. Pro rectificando vero consilio ponitur Eubulia, quæ idcirco bene consiliativa dicitur. Ad rectificandum vero iudicium ponuntur dñe virtutes, nempe Sinesis & Gnome, quarum prima judicat secundum communes leges, & ideo est directiva communis justitia legalis; altera vero judicat secundum rationem naturalem de his in quibus deficit lex communis, à qua proinde dirigitur epiceia, quæ est altior justitia legali communiter dicta. De his partibus prudentiæ, seu virtutibus illi annexis, agit S. Thomas 2.2. quest. 51. ubi fusc prosequitur quæ nos breviter & compendiosè expendimus: ex professo enim de illis tractare, metas praesentis instituti excedit.

CAPUT II.

De justitia, & partibus ejus.

1. Justitia secunda Cardinalium virtutum, prima est & præstantissima inter morales: unde Philosophus 5. Ethic. cap. 1. Praclarissima virtutum (inquit) est justitia, & nego Hesperus, neque Lucifer, ita admirabilis. Hac. (ait Ambr. in psal. 35.) alis est potius nata quam sibi, commune commodum non suum expectat, & alienum bonum pro sua dicit emolumento. Beata & præclara justitia, cuius bonum omnibus proficit. Hac (subdit Ribadeneira lib. 2. de Principe Christiano cap. 3.) principio fundavit regna, fundata stabilitur, stabilita anxit, ornavitque, & quam obtinent amplitudinem, majestatemque concessit. Hac populi vulneribus medetur, seditiones reslinguit, exasperatos animos mitigat, pacem firmat, bellum obſtit, Reges glorioſos facit, regnis ſecuritatem præstat, & in primis Deum honorat ac reveretur, cui nullum potest effe sacrificium gratias, nulla hoffia acceptio, quam victimæ justitia, cuius vinculo calum cum terra, supremam cum insimis, & extrema, maximè diuina mundi partes, inter se conjuguntur. Demum ut scire ait Porphy. lib. 3. de abſtin. justitia virtutum omnium obſonium est: nam sicut famæ, iuxta Socratem, ciborum omnium condimentum est; ita justitia omnibus virtutibus gratiam arque saporem conciliat. De hac ergo tam præclara & illustri virtute, cuius (inquit Philo lib. de creat. princ.) tanta excellētia est, ut nullus Poëta, nullus Scriptor satis laudaverit, breviter huc agendum est, & prius ejus definitio explicanda, deinde partes ipsius recensenda.

§. I.

Definitio justitiae.

2. Justitia sumit duobus modis: primò largè, pro collectione omnium virtutum, sive prout dicit statum omnium virtutum collectione perfectum; & hæc vocatur justitia generalis, de qua Christus Mat. 5. dicebat: Nisi abundaverit justitia vestra plusquam Scribarum & Phariseorum, non intrabis in regnum celorum: & Mat. 1. Joseph vocatur justus, id est perfectus in omni virtute, seu omnibus virtutibus exornatus. Unde quia radix omnium virtutum est gratia & charitas, multoties illa nomen justitiae scribi asumunt, ut pater ex Aug. de natura & gratia cap. 38. & cap. ultimo, ubi sic ait: Charitas inchoata, inchoata justitia est: Charitas proverba, proverba justitia est: Charitas magna, magna justitia est: Charitas perfecta, perfecta justitia est: & omnes in gratia constituta-

tos

DE VIRTUTIBUS

CARDINALIBUS.

295

tos vocamus justos propter ipsam gratiam. Secundò justitia sumit strictè & determinatè pro virtute aliqua morali, quæ est ad alterum, ponitque æqualitatem juris inter personas diversas: unde definitur ab Arist. 5. Ethic. cap. 1. & à Cicerone lib. 2. officiorum cap. de justitia, nec non ab Ulpiano lege justitia sive de justitia & iure: Perpetua & constans voluntas, ius suum unicuique tribuens. Quæ definitio perfectè declarat naturam justitiae, ut ostendit D. Thomas 2.2. quest. 58. arr. 1. nam per haec verba: Perpetua & constans voluntas, indicatur quod justitia sit virtus, cum sit voluntaria, sive ex electione; ac firma & stabilis, quæ sunt conditiones virtutis ut sic sim illud innuit quod ejus subjectum sit voluntas, in qua sola justitia ex moralibus virtutibus subjectatur, ut patet ex dictis in Tract. de virtutibus in commun. cap. 2. Per reliqua vero verba, scilicet ius suum unicuique tribuens, indicatur proprium objectum justitiae, sive materia circa quam versatur: alia quippe virtutes morales sunt præcipue in ordine ad operantem, & ad proprias ejus operationes; justitia autem est præcipue circa ea quæ ad alterum sunt, sicut circa propriam materiam, & jus alienum, ut ad æqualitatem servandam, tanquam proprium objectum respicit. Unde medium justitiae dicunt medium rei; medium vero aliarum virtutum medium rationis: non quid ipsa justitia non attendat etiam medium constitutum per prudentiam, atque adeo medium rationis; sed quia hæc in materia justitia non aliter constituit medium, quam per æqualitatem secundum rem, ut scilicet tantum reddatur, quantum re ipsa debetur: cum tamen in materia temperantie & fortitudinis medium non sit æqualitas à rebus determinata, sed quam prudentia attentis omnibus circumstantijs constituit, quæ proinde modo erit plus, modo minus, modo sic, modo aliter, secundum quod circumstantiæ temporis, loci, personarum &c. variantur.

3. Porro jus quod est objectum justitiae, ad æquatè dividitur in jus naturale, & jus positivum, ut docet D. Th. 2.2. qu. 57. art. 2. Jus enim, sive iustum, est illud quod est ad æquatum seu commensuratum alteri: duplice: autem potest aliqui homini esse aliquid ad æquatum, nimirum vel ex ipsa natura rei, puta cum aliquis tantum dat, ut tantumdem recipiat, & hoc vocatur ius naturale; vel ex aliquo condicione, sive privato, sive publico, & hoc appellatur ius positivum, quod subdividitur in divinum & humanum, rursusque humanum in canonicum, & civile, nam licet apud Philosophos jus humanum non sit nisi quod dicitur civile sive temporale, eo quod apud illos sola externa & merè temporalis politia competat esset; tamen apud Christianos, qui agnoscent duplēm hominis societatem, pro dupli proximo fine in quem homo dirigi potest, duplex quoque jus positivum, à dupli potestate finis illos intendeant promanans est agnoscendum.

4. Si autem queras quid sit jus gentium, & an illud à jure naturali & positivo distinguitur? Ad primam partem quæsi respondeo, ius gentium dici illud, quod est omnibus gentibus bene institutis commun., & earum consensu vel saltem usu indicatum. Nam sicut omnes gentes, tametsi regnūs & provincijs divisa, habent semper moralem aliquam unitatem, & mutua communicatione indigent; ita etiam indigent jure aliquo & legibus, saltem usu ipso lati, & tanto perdiffusis, quantum communicatio illa quam dicitur. Ad secundam vero questionem dico jus gentium contineri sub jure positivo humano, quamvis aliquid participet de jure naturali.

5. Prima pars hujus resolutionis probatur primò

ex D. Thoma 2.2. qu. 57. art. 3. ubi expressè docet jus gentium non esse jus naturale, quod etiam aperte indicat 1.2. quest. 49. art. 5. ad 3. & qu. 95. art. 4. & 2.2. qu. 66. art. 2. ad 1.

Probatur secundò: Id quod ex liberâ hominum constitutione dependet, est jus positivum: sed jus gentium ex libera hominum constitutione dependet; ergo non est jus naturale, sed positivum. Major pater Minor probatur ex Justiniano in institutis, de jure naturali gentium & civili, ubi ait, ius gentium omnino humano generi commune est: nam uero exigente, & humano necessitatibus; gentes humanæ iura quadam sibi constituerunt. Idemque habetur in cap. Omnis lea. Et Caius in Lege, Omnes populi sive de justitia & iure: Quod naturalis ratio (inquit) inter homines constituit, id apud omnes eque custodiuntur, vocaturque ius gentium. Ex ego jus gentium non est determinatum ex rei natura, sed ex hominum beneplacito, conformi naturali juri.

Tertiò: Jus naturale est immutabile & indispensabile: sed jus gentium potest variari, & in rigore in illo dispensari hominum auctoritate; nam cum iure gentium sit introductum, ut captivi in bello iuto sint servi capientium, de facto in fidei favorem in hoc est dispensatum, dum statutum est ab Ecclesia, ne Christiani ab alijs Christianis capti in bello iusto, sint servi capientium, nec capientes habent verum dominium super captos: ergo jus gentium non est jus naturale, sed positivum.

6. Secunda pars, quæ afferit jus gentium aliquid participare de jure naturali, colligitur ex D. Th. 1.2. quest. 95. art. 4. ad 1. ubi ait: ius gentium est quidem aliquo modo naturale homini, secundum quod est rationale, inquantum derivatur à lege naturali per modum conclusionis, que non est mulsum remota à principijs, unde de facili homines in hujusmodi consenserunt: distinguuntur tamen à lege naturali, maxime ab eo quod est omnibus animalibus conuenient. Ergo licet ius gentium sub jure positivo contineatur, aliquid tamen de jure naturali participat. Quare Bannez 2.2. qu. 57. art. 3. dubio 3. conclus. 3. dicit jus gentium esse quasi medium, affinitatem habens cum jure naturali & civili positivo: quia cum jure naturali convenit primò in hoc quod neutrum ius oportet esse scriptum; secundò, quod ad sui promulgationem non requiritur conyatio hominum, sed in omnibus nationibus absque præcone acceptatur: tertio, quia jus gentium habet modum juris naturæ, quia jus naturæ est principium vel conclusio necessaria: at vero jus gentium est quasi modus quidam maximè necessarius ut ius naturæ servert: quartò convenienter in hoc quod jus naturæ & jus gentium ubique apud omnes gentes custoditur, & si oppositum fiat, omnes judicant male fieri. Similia tradit Medina 1.2. qu. 95. art. 4.

§. II.

Partes integræ, subjectivæ, & potentiales justitiae.

7. Duæ tantum dantur partes integræ justitiae, scilicet boni operatio, & mali vitatio: non quidem secundum quod bonum & malum sumuntur in commun., quia sic pertinet ad omnem virtutem, sed prout bonum habet rationem debiti ad proximum, & malum rationem nocivi: sic enim spectant ad justitiam, & ex illo dupli actu completem munus & finis justitiae coalescit. Cum enim perfecti agentis sit, & rem constituet, & constitutam conservare, oportet ut ad eandem justitiam, cuius est constituere æqualitatem ad alterum, tribuendo illi quod suum est, pertineat etiam conservare æqualitatem constitutam vitando & removendo mala justitiae, per quæ destruitur.

Bb 4 destruitur.